

Tampereen ammattikorkeakoulu
Ammatillinen opettajakorkeakoulu

Maaniittu Pertti

Kehittämishanke

Kuorma-autokuljettajien ammattipätevyys jatkokoulutuksen järjestäminen

Työn ohjaaja Jukka Kurenniemi
Tampere 11/2013

Tampereen ammattikorkeakoulu
Ammatillinen opettajakorkeakoulu
Opettajankoulutuksen kehittämishanke

Pertti Maaniittu

Kuorma-autokuljettajien ammattipätevyys jatkokoulutuksen järjestäminen

Marraskuu 2013

Työn ohjaaja Jukka Kurenniemi

TIIVISTELMÄ

Tämän kehityshankkeen aiheena on tutustua vuonna 2007 voimaan astuneeseen ammattikuljettajien ammattipätevyyslain vaatimuksiin, vaikutuksiin tiekuljetusalan koulutukseen ja kuinka jatkokoulutuksia tulisi järjestää. Laki pohjautuu Euroopan parlamentin ja neuvoston vuonna 2003 säätämään direktiiviin maanteiden tavara- ja henkilöliikenteeseen tarkoitettujen tiettyjen ajoneuvojen kuljettajien perustason ammattipätevyydestä ja jatkokoulutuksesta. Kuljettajien ammattipätevyysdirektiivin EU:ssa ja ammattipätevyyslain Suomessa tavoitteena on taata kuljettajien yhtenäinen vähimmäisosaaminen EU:n alueella.

Henkilöliikenteessä vaatimus ammattipätevyyskoulutuksesta astui voimaan 10.9.2008 ja tavaraliikenteessä 10.9.2009. Laki asettaa uusia vaatimuksia annettavalle kuljetusalan koulutukselle ja sen sisällölle. Ammattipätevyyskoulutus sisällytetään kuljetusalan perusopintoihin perustason ammattipätevyyskoulutuksena ja kaikki ammattikuljettajat ovat velvollisia suorittamaan 35 tuntia kestävästä jatkokoulutuksesta viiden vuoden välein ammattipätevyden ylläpitämiseksi. Ammattipätevyyskoulusta antavat oppilaitokset, puolustusvoimat ja koulutukseen luvan saaneet autokoulut ja järjestöt. Suoritusta koulutuksesta myönnetään ammattipätevyystodistus.

Myös kuljetusyrityksissä tulisi ymmärtää kuljettajille annettava koulutus panostuksena yrityksen kilpailukykyyn, eikä taloudellisena rasitteena.

Asiasanat: ammattipätevyysdirektiivi, ammattipätevyyskoulutus, ammattipätevyiden jatkokoulutus

Sisällysluettelo

1	Johdanto.....	4
2	Ammattipätevyys direktiivi	5
2.1	Direktiivin tavoitteet	5
2.2	Direktiivin soveltaminen.....	6
2.3	Direktiivin vaatima ammattipätevyys ja koulutus	7
2.4	Perustason ammattipätevyys	7
2.5	Ammattipätevyyden jatkokoulutus.....	7
2.6	Koulutuskeskus ja opetushenkilöstön pätevyys	8
2.7	Koulutus ohjelman hyväksyminen	8
3	Ammattipätevyys jatkokoulutuksen järjestäminen	9
3.1	Jatkokoulutuksen yleiset vaatimukset.....	10
3.2	Jatkokoulutuksen toteutus	11
3.3	Jatkokoulutuksen lähtökohtien kartoitus.....	12
4	Koulutusohjelman laadinta	13
4.1	Sisältölähtöinen ja oppimislähtöinen opetus	13
4.2	Opetuksen aktivoivat menetelmät	14
4.2.1	Virittävät kysymykset.....	15
4.2.2	Porinaryhmät	15
4.2.3	Aivoriihityöskentely	16
4.2.4	Kumuloituva ryhmä eli snowballing	17
4.2.5	Väittely.....	17
4.2.6	Keskusteleva luokkaopetus	17
4.2.7	Haastattelut, asiantuntijat, opintokäynnit.....	18
4.2.8	Simulaattori	19
5	Tapa toteuttaa jatkokoulutus.....	19
5.1	Koulutus	20
6	Yhteenveto.....	21
7	Lähteet	22

1 Johdanto

Työn tavoitteena oli käydä läpi kuorma-autonkuljettajien ammattipätevyyden jatkokoulutuksen järjestämistä ja kuinka koulutuksista saisi mielenkiintoisia. Suomessa on laki kuorma-auton kuljettajien ammattipätevyys laista ja tämä laki velvoittaa kuorma-auton kuljettajat suorittamaan viisi koulutus päivää viiden vuoden sisällä. Tässä työssä olen käynyt läpi sitä miten koulutuksesta saisi jollakin aktivoivalla menetelmällä kiinnostavan ja millaisia erilaisia keinoja on saada oppilaat aktiivisiksi opetuksen aikana. Työhön on myös kerätty ohjeita ammattipätevyyden jatkokoulutuksen järjestämiseen.

Esitetyt päätelmät koulutettavien mielipiteistä ja lausunnot työnantajilta on kerätty työn ohessa. Myös kaikki muut kommentit on kerätty erilaisissa koulutus ja asiakas haastatteluissa.

2 Ammattipätevyys direktiivi

Euroopan parlamentti ja neuvosto sääti direktiivin (2003/59/EY), tunnetaan myös ammattipätevyysdirektiivinä, koskien vaatimuksia, jotka jatkossa vaaditaan maanteiden tavara- ja henkilöliikenteeseen tarkoitettujen tiettyjen ajoneuvoluokkien kuljettajilta perustason ammattipätevyyden ja jatkokoulutuksen hankkimisesta. (Opetusministeriö 2005)

2.1 Direktiivin tavoitteet

Direktiivin tarkoituksena on määrittää kuljettajan osaamisen vähimmäistaso. Ammattitaidolla tarkoitetaan direktiivissä sellaista osaamista mitä kuljettajalla tulee olla ajokorttiosaamisen lisäksi. Näiden vaatimusten perusteella halutaan varmistaa kuorma-autonkuljettajien vähimmäisosaaminen.

Ammattipätevyysdirektiivin tarkoituksena on

parantaa

- tieturvallisuutta, kuljettajan turvallisuutta,
- kiinnostusta kuljetusalaa,
- vähentämällä liikenteen erilaisia päästöjä
- kuljettajan toimintaa erilaisissa hätätilanteissa,
- yritysten ja kuljetusten laatu ja saatavuutta,

varmistaa

- autonkuljettajien saatavuus,
- lainmukainen kuormaus ja purkaminen,
- osaaminen matkustajien turvallisuuden ja viihtyisyyden osalta,
- oikeanlainen toimintaympäristö ja toimii annettujen lakien ja määräysten mukaisesti,

estää

- rikollista toimintaa eri kuljetustilanteissa

Direktiivi on voimassa jokaisessa EU jäsenvaltiossa ja koskee kolmannen maan kansalaisia, jotka työskentelevät jäsenvaltiossa toimivassa yrityksessä tai yhteisössä. Tällä taataan ettei epärehellistä kilpailua syntyisi.

Ammattipätevyysdirektiivin mukaisessa koulutuksessa pitää olla sisällytettynä näitä osa-alueita mitä tavoitteisiin on kirjattu. Koulutusvoi koostua monesta eri osa-alueesta ja siihen voidaan sisällyttää erilaisia käytännönharjoitteita. Yleisesti koulutukset koostuvat ympäristöön vaikuttavista asioista ja ennakoivasta liikennekäyttäytymisestä. Esimerkiksi Suomessa on määritelty ennakoivan ajotavan koulutus pakolliseksi osuudeksi perustason ja jatkotason ammattipätevyyskoulutuksissa. Muissa EU maissa tämä on vapaaehtoinen osio.

(Opetusministeriö 2005)

2.2 Direktiivin soveltaminen

Ammattipätevyysdirektiiviä (2003/59/EY) sovelletaan EU:n jäsenvaltioiden kansalaisiin ja kolmannen maan kansalaisiin, jotka työskentelevät EU jäsenvaltiossa toimivassa yrityksessä, jotta kilpailuedellytykset olisivat yhdenmukaiset. (EY 2003).

Todistus ammattipätevyydestä vaadittiin matkustajaliikenteessä 10.9.2008 alkaen ja tavaraliikenteessä 10.9.2009 alkaen. Direktiivillä ei ole vaikutusta kuljettajan ajo-oikeuksiin, jos kuljettajalla on ammatin harjoittamiseen tarvittava ajokortti, joka on hankittu ennen edellä mainittuja ajankohtia. Kuljettajan tulee kuitenkin suorittaa vaadittava jatkokoulutus ammattipätevyystodistuksen saamiseksi viiden vuoden kuluessa, eli matkustajaliikenteessä 10.9.2013 mennessä ja tavaraliikenteessä 10.9.2014 mennessä. (EY 2003).

Ammattipätevyysdirektiiviä (2003/59/EY) sovelletaan maantiekuljetustoimintaan,

jossa kuljettajalta vaaditaan tavaraliikenteessä C1-, C1+E-, C- tai C+E- ja matkustajaliikenteessä D1-, D1+E-, D- tai D+E- ajoneuvon ajokortti. Direktiiviä (2003/59/EY) ei sovelleta kaikkiin raskaan liikenteen kuljetuksiin ja/tai kuljettajiin. (Opetusministeriö 2005)

2.3 Direktiivin vaatima ammattipätevyys ja koulutus

Jäsenvaltiolla tulee olla järjestelmä perustason ammattipätevyyden hankkimiseksi ja jatkokoulutusjärjestelmä. Direktiivi asettaa jäsenvaltiolle reunaehdot järjestelmien laatimiselle ja asettaa ammattipätevyyttä ja koulutusta koskevat vähimmäisvaatimukset. (Opetusministeriö 2005)

2.4 Perustason ammattipätevyys

Henkilö joka kuljettaa ammatikseen kuorma-autoa tai linja-autoa, niin hänellä tulee olla ajokortin lisäksi todistus ammattipätevyydestä. Kuljettaja saa ammattitaitoa osoittava todistuksen direktiivin (2003/59/EY) mukaisesta perustason ammattipätevyydestä tai jatkokoulutuksesta. Kun kuljettaja on suorittanut vaaditun ammattipätevyys koulutuksen, niin hänen ajokorttiinsa tai erilliseen ammattipätevyyskorttiin merkitään ammattipätevyysdirektiivin edellyttämät merkinnät ammattipätevyydestä. (Opetusministeriö 2005)

2.5 Ammattipätevyyden jatkokoulutus

Työelämässä toimivien kuljettajien pätevyyden säilyttämiseksi näille kuljettajille olisi järjestettävä säännöllisin väliajoin kertauskoulutusta heidän ammattinsa hoitamisen kannalta keskeisten taitojen osalta. Koulutuksessa täydennettäisiin ammattiin liittyvää keskeistä osaamista ja kiinnitettäisiin erityistä huomiota tieturvallisuuteen ja polttoainekulutuksen vähentämiseen.

Pakolliset jatkokoulutuskurssit järjestää hyväksytty koulutuskeskus. Jatkokoulutuksen

keston on oltava 35 tuntia joka viides vuosi, ja se voidaan järjestää jaksoissa, joiden kunkin kesto on vähintään 7 tuntia. Ensimmäinen jatkokoulutus, josta annettaisiin ammattipätevyystodistus eli CAP-todistus jatkokoulutuksesta, olisi suoritettava viiden vuoden kuluessa perustason ammattipätevyyttä osoittavan CAP-todistuksen saamisesta tai saavutettujen oikeuksien kohdalla saman ajan kuluessa siitä ajankohdasta, josta lukien uusia vaatimuksia on kansallisesti sovellettava eli viimeistään henkilöliikenteessä 10.9.2013 mennessä ja tavaraliikenteessä 10.9.2014 mennessä.

Kuljettajat joilla on ajokortti henkilöliikenteeseen ennen 10.9.2008 tai tavaraliikenteenpuolelle 10.9.2009, niin heidän tulee kerätä nämä 35 tuntia ammattipätevyden jatkokoulutusta henkilöliikenne puolelle 10.9.2013 mennessä ja tavaraliikenne puolelle 10.9.2014 mennessä.

(Opetusministeriö 2005)

2.6 Koulutuskeskus ja opetushenkilöstön pätevyys

Jotta ammattipätevyyskoulutusta voidaan antaa, niin koulutuskeskus on hyväksyttävä. Liikenteen turvallisuusvirasto tai Opetus- ja Kulttuuriministeriö hyväksyy ammattipätevyyskoulutusta antavat koulutuskeskukset. Opetus- ja Kulttuuriministeriön koulutuksen järjestämisluvalla toimivat yhteisöt hakevat hyväksyntää Opetus- ja Kulttuuriministeriöltä. Muut yritykset, yhteisöt ja säätiöt hakevat hyväksynnän Liikenteen turvallisuusvirastolta.

Koulutuskeskus hyväksytään antamaan perustason ammattipätevyyskoulutusta ja jatkokoulutusta tai vain jatkokoulutusta. Asetuksessa kuorma- ja linja-auton ammattipätevyydestä on määritelty vaatimukset hyväksynnälle.

(Liikenteen turvallisuusvirasto kouluttaja 2013)

2.7 Koulutus ohjelman hyväksyminen

Koulutusohjelman hyväksyntää haetaan seuraavasti. ”Liikenteen turvallisuusvirasto voi myös eri hakemuksesta hyväksyä tarkoitetun koulutusohjelman jatkokoulutukseen. Hakijana voi olla muukin kuin koulutuskeskus tai sellaiseksi hakeva. Opetus- ja

kulttuuriministeriön hyväksymän koulutuskeskuksen on ennen jatkokoulutuksen käynnistämistä haettava Liikenteen turvallisuusviraston hyväksyminen koulutusohjelmalleen tai noudatettava sen aiemmin hyväksymää jatkokoulutuksen koulutusohjelmaa” (A 31.5.2007/640)

Ammattipätevyyskoulutuksissa käytettävät koulutusohjelmat tulee hyväksyttää Liikenteen turvallisuusvirastossa. Hyväksyntää haetaan lomakkeella, joka on saatavilla Liikenteen turvallisuusviraston sivuilla

Hyväksyttäessä jatkokoulutusohjelmaa sen tulee sisältää seuraavat asiat:

- kuvaava nimi ohjelmalle
- tavoite, joka on hyväksyttävän koulutusohjelman mukainen
- käytettävät opetusmenetelmät ja koulutuksen toteutustapa
- koulutusohjelman sisältö on oltava direktiivin 2003/59/EY liitteen yksi oppiaineiden luettelon mukainen ja koulutusohjelmassa tulee näkyä ohjelmassa käytettävien oppiaineiden luettelon tavoitteet
- koulutusohjelman sisältö on oltava suunnattu kuorma- ja/tai linja-auton kuljettajille
- koulutuksen kokonaiskesto.

(Liikenteen turvallisuusvirasto kouluttaja 2013)

3 Ammattipätevyys jatkokoulutuksen järjestäminen

Oman työni kautta on tullut tarve ottaa selvää, miten jatkotason kuorma-auton kuljettajien ammattipätevyyskoulutusta tulisi järjestää. Yleisesti ottaen kouluttajien tietoisuus kuljettajien ammattipätevyyskoulutuksesta on ollut heikkoa. Kouluttajilla on ollut monenlaista tietoa miten koulutus tulisi järjestää ja se tieto on ollut välillä oikeaa ja väärää. Tässä kappaleessa kerron oman näkemykseni siitä miten koulutus pitäisi lain mukaan järjestää. Tulen myös käsittelemään sitä miten koulutettavat ja yrittäjät ovat kokeneet tämän ammattipätevyyslain ja mitä tämä tulisi ottaa huomioon koulutuksessa. Tässä selvityksessä olen käyttänyt apuna Liikenteen turvallisuusviraston ylitarkastajalta saamia tietoja ja erilaisia ammattipätevyys tiedotteita, joita liikenteen turvallisuusvirasto

on antanut, sekä lisäksi työn ohessa olen vapaa muotoisesti haastatellut koulutettavia henkilöitä ja tavaraliikenne yrittäjiä.

3.1 Jatkokoulutuksen yleiset vaatimukset

Jatkokoulutukselle on määritelty omat vaatimukset minkä mukaan kyseiset koulutukset tuli järjestää.

Jatkokoulutukselle annetaan seuraavat ehdot (Trafi 2013).

- 1) Koulutukseen liittyvät ilmoitukset on tehtävä koulutuspaikkaa lähimpään Liikenteen turvallisuusviraston palveluntuottajan toimipisteeseen.
- 2) Opetuksesta vastaava johtaja vastaa luovuttamiensa tietojen oikeellisuudesta.
- 3) Koulutusluvan haltija varmistaa luotettavalla tavalla (voimassaoleva henkilöllisyystodistus tai ajokortti) koulutettavien henkilöllisyyden.
- 4) Mikäli koulutusluvan haltija peruuttaa ilmoittamansa koulutuksen, peruutus on toimitettava viimeistään kolmea(3) edeltävää päivää ennen ilmoitettua koulutusta klo 16 mennessä siihen Liikenteen turvallisuusviraston palveluntuottajan toimipisteeseen, johon alkuperäinen kurssi-ilmoitus on jätetty. Koulutusluvan haltija vastaa peruutusilmoituksen perillemenosta.
- 5) Mikäli ilmoitettuun koulutukseen tulee muutoksia, on edellä tarkoitettu muutos, on hyväksyttävä välittömästi Liikenteen turvallisuusviraston palveluntuottajalla.
- 6) Voimassa oleva koulutuslupa ja hyväksytty koulutusohjelma tulee olla koulutuspaikassa asiakkaiden ja valvojien nähtävillä.
- 7) Mikäli hyväksytyyn koulutusohjelmaan on ilmoitettu pätevyysvaatimus, kouluttajan on pyydettyessä todistettava pätevyytensä koulutuksen antamiseen Liikenteen turvallisuusvirastolle tai koulutuksen valvojalle.
- 8) Kouluttaja tai hänen avustajansa eivät voi saada ammattipätevyysmerkintää pitämästään koulutuksesta.
- 9) Koulutuksessa oleva henkilömäärä voi olla enintään 100 henkilöä. Yli 40 hengen koulutustilaisuuksiin haetaan erillistä lupaa Liikenteen turvallisuusvirastolta. Yli 40 hengen koulutustilaisuuksiin on oltava koulutuksen erityisluonteeseen perustuva syy. Syy on perusteltava koulutusohjelman hakemisen yhteydessä. Hyväksyntä edellä

tarkoitettuun koulutukseen on voimassa ainoastaan edellä tarkoitettuun koulutukseen myönnetyn ajan.

- 10) Koulutuksen yhteydessä mahdollisesti käytettävät ajoneuvot tai ajoneuvoyhdistelmät on oltava kuorma tai linja-autoja sekä niiden ja hinattavan ajoneuvon muodostamia yhdistelmiä. Kuorma- tai linja-autoa ei hyväksytä teoriaopetustilaksi.
- 11) Mikäli hyväksytyt koulutusohjelma sisältää useamman koulutuspäivän, tulee koulutuspäivät toteuttaa peräkkäisinä päivinä.
- 12) Koulutusta saa antaa ainoastaan yhden koulutuspäivän kalenterivuorokauden aikana.
- 13) Koulutettavan on oltava läsnä koko koulutuksen ajan, jotta koulutuksesta voidaan antaa ammattipätevyysmerkintä koulutettavalle.
- 14) Ennakoivan ajamisen opetuksen käytännön harjoituksissa yhtä ajoneuvoa kohden saa olla enintään kolme koulutettavaa ja yhtä opettajaa kohden enintään kuusi ajoneuvoa.
- 15) Koulutusohjelma voidaan toteuttaa maan virallisilla kielillä riippumatta koulutusohjelman hyväksynnän kielestä.
- 16) Koulutusluvan haltijan on pyydettyä ilmoitettava ammattipätevyyskoulutukseen liittyvät tiedot Liikenteen turvallisuusvirastolle.

Nämä ehdot pätevät aina ja näitä pitää aina noudattaa jos koulutuksesta oppilaat haluavat ammattipätevyys (CAP) merkinnän.

3.2 Jatkokoulutuksen toteutus

Ammattipätevyiden jatkokoulutuksen toteutus on monivaiheinen prosessi. Siinä on otettava huomioon esimerkiksi, laki, asiakas, koulutusohjelma, opetustila ja opetusmenetelmät. Näiden asioiden perusteella pystytään rakentamaan koulutus.

Koulutusta tarjotaan monelle eri taholle eri muodoissa. Yleensä tällaisen koulutuksen asiakkaana ovat kuljetusliikkeen kuorma-auton kuljettajat tai sellaiset henkilöt jotka haluavat ylläpitää ammattipätevyyttä. Joka tapauksessa nämä koulutukset ovat lain mukaan pakollisia.

Kun ammattipätevyiden jatkokoulutusta lähdetään rakentamaan, niin kouluttajalla pitää olla tarve koulutukselle ja kenelle koulutus tarjotaan. Kun tarve koulutukselle on tullut, niin lähdetään rakentamaan itse koulutusta. Monesti kuulee ammattipätevyiden jatkokoulutuksista kommentin ”tämä on aivan turhaa” tai ”ei meillä ole mitään opittavaa”. Tämän kommentin antaa yleensä vanhempi kuorma-auton kuljettaja, joka on tehnyt töitä jo vuosia. Nämä kommentit johtuvat yleensä tietämättömyydestä ja ennakoasenteista koulutusta kohtaa. Nämä kommentit tuo haastetta ammattipätevyiden jatkokoulutuksen järjestämiseen.

3.3 Jatkokoulutuksen lähtökohtien kartoitus

Ennen koulutuksen järjestämistä koulutusta järjestävän tahon ja kouluttajan tulisi kartoittaa millainen ryhmä on koulutettavana. Tämä voi olla vaikeaa, koska aina kouluttaja ei tiedä millaisesta työympäristöstä koulutettavat tulevat ja mitä he osaavat. Ihanteelliseen lopputulokseen päästään silloin, kun koulutuksen tilaa yritys omille työntekijöilleen. Tällöin yleensä kouluttaja on muka rakentamassa koulutusta yritykselle heidän tarpeitaan vastaavaksi. Moni kuljetusalan yritys ei ole vielä ymmärtänyt sitä hyötyä mikä koulutuksesta on heidän työntekijöilleen ja millaisia säästöjä yritys voi saada aikaan oikein kohdennetulla koulutuksella.

Ennen koulutuksen suunnittelua olisi hyvä käydä läpi seuraavat asiat:

- Miksi koulutus järjestetään
- Kenelle tarjotaan koulutusta
- Millainen koulutus on kyseessä ja mitä asioita käydään läpi
- Opetusmenetelmät
- Paikka
- Aika

Näiden asioiden pohjalta voidaan lähteä rakentamaan oikeanlaista koulutusta

4 Koulutusohjelman laadinta

Koulutus ohjelman laadinnassa tulee jo tietää ja ymmärtää koulutettavien tarpeet. Jos koulutus pidetään vaikka yritykselle, niin on ymmärrettävä että koulutuksesta on tietynlaisia odotuksia. Yrityksen henkilökunta odottaa tiettyjä asioita ja ylempitaso tiettyjä. Esimerkiksi kuljetusalalla odotukset voisi olla, että saadaan rahallista säästöä oikein kohdennetulla koulutuksella. Kuitenkaan tämä ei toteudu, jos koulutusohjelman laadinnassa ei ole otettu huomioon yrityksen ja oppijoiden tarpeita. Lisäksi pitäisi määritellä koulutukselle millaista opetusta tullaan antamaan ja millä välineillä. Varsinkin opetustapa pitää olla oikea jolloin saadaan oikea oppimistulos aikaiseksi

4.1 Sisältölähtöinen ja oppimislähtöinen opetus

Opetuksellisesti voidaan erottaa kaksi erilaista lähestymistapaa: sisältölähtöinen ja oppimislähtöinen. Tutkimustulosten mukaan sisältölähtöisessä oppimisessä tärkeimmäksi tekijäksi muodostui opetuksen sisällön välittäminen opiskelijoille. Vastaavasti oppimislähtöisessä lähestymistavassa keskeisenä tavoitteena on opiskelijoiden oppimisen edistäminen (Lindholm-Yläne & Nevgi 2009, 46-47).

Oppimislähtöisen opetuksen suunnittelussa korostuu opiskelijoiden aikaisempien tietojen, tarpeiden ja toiveiden huomioiminen. Mahdollisuuksien mukaan opetuksen sisältöä suunnitellaan opiskelijoiden kanssa (Lindholm-Yläne & Nevgi 2009, 49). Sisältölähtöisen opetuksen suunnittelussa korostuvat opetettavat sisällöt. Aineisto valikoituu opettajan asiantuntemuksen perusteella (Lindholm-Yläne & Nevgi 2009, 49-50).

Oppimislähtöisessä opetuksessa keskeistä on tiedon rakentaminen yhdessä opiskelijoiden kanssa. Vastaavasti sisältölähtöinen opetus keskittyy enemmän yksityiskohtaisen tiedon siirtämiseen opiskelijoille (Lindholm-Yläne & Nevgi 2009, 50).

Opetusprosessi ja oppimisen arviointi oppimislähtöisessä opetuksessa suuntautuu opiskelijoiden syvälliseen oppimiseen ja asioiden ymmärryksen mittaamiseen. Sisältölähtöinen opetusprosessi ja oppimisen arviointi rakentuu enemmän opettajan omiin mieltymyksiin (Lindholm-Ylänne & Nevgi 2009, 51).

Myös oppimisympäristössä on merkittäviä eroja oppimislähtöisen ja sisältölähtöisen opetuksen välillä. Oppimislähtöisessä opetuksessa opiskelijat ovat aktiivisia ja rakentavat tietoa opiskeltavasta asiasta. Oppimista edistävällä ilmapiirillä on vaikutusta myös oppimiseen. Sisältölähtöisessä mallissa opiskelijat ovat helposti passiivisia (Lindholm-Ylänne & Nevgi 2009, 52).

Kun lähdetään arvioimaan näiden kahden eri opetustavan kattavuutta, niin oppimislähtöinen tapa on täydellisempi, kattavampi ja joustavampi tapa opettaa kuin sisältölähtöinen opetustapa (Lindholm-Ylänne & Nevgi 2009, 63). Nämä kaksi eri opetuksellista lähestymistapaa vaikuttavat myös siihen kuinka opettaja haluaa mitata opiskelijan lähtötason. Oppimislähtöinen opetustapa antaa lähes rajattomat mahdollisuudet opiskelijoiden lähtötason mittaamiseen.

4.2 Opetuksen aktivoivat menetelmät

Opetuksen aktivointia tulee kehittää välittäen näkemyksiä ja uudenlaisia ajatusmalleja, jotka stimuloivat edelleen opiskelijoita omaan pohdintaan, kannustaa hankkimaan uutta tietoa ja pohtimaan asioita. Aktivoivien työtapojen onnistuminen johtaa opiskelijoiden haluun ammentaa uutta tietoa edelleen. Koulutuksessa tärkeintä olisi, että oppilas hahmottaa teoria-aineet ammatilliseen kokonaisuuteen. (Lonka 1991, 60-62)

Aktivoivissa keskustelutehtävissä on tärkeintä, että keskusteluun varattu aika on riittävän lyhyt, jotta oppilaat pohtivat vain itse ongelmaa. Myös opettajan on varattava aikaa tehtävän purkuun. (Lindblom – Ylänne 2009, 247–248)

Opetukseen sopivia aktivoivia ja toimintaan perustuvia malleja sekä menetelmiä on paljon. Lisäksi jokainen opettaja voi näitä malleja kehittää itse lisää. Opetuksen tavoite, osanottajien lukumäärä, opetustila, opiskelijoiden ikä, jne. määrittää sen, minkälaisia

aktivointikeinoja kannattaa käyttää ja kehittää. Perinteinen luentokin voidaan aktivoida pohjustaen aihepiiriä tehtävillä ja suhteuttaa aiempaan tietoon. Kun opetusta ei suunnitella liian yksityiskohtaisesti, eikä pyritä täydellisiin kalvoihin, opetus mahdollistaa joustavuuden ja näin ollen edistää oppimisprosessia. (Lonka 1991,63)

Seuraavaksi esitetään muutamia ehkä yleisimpiä menetelmiä aktivoimaan oppituntien kulkua, tehostamaan oppimista ja kehittämään työtapojen aktivointia. Tässä työssä on menetelmäkohtaisesti verrattu oppilaan ja opettajan osallistumista toteutukseen. Kunkin aktivoivan menetelmän yhteydessä on ammatillisen opetuksen opetusesimerkkejä.

4.2.1 Virittävät kysymykset

Virittävät kysymykset annetaan opetuksen alussa opiskelijoille. Kysymykset liittyvät opetettavaan aiheeseen, josta opiskelijat kirjoittavat kaiken sen tiedon mitä heillä aiheesta oli ennen opetusta. Samalla opiskelijat ottavat kantaa siihen, mitä he haluavat erityisesti aiheesta oppia.

Yksintyöskentelyn jälkeen kysymyksiä käsitellään parin kanssa tai jopa pienryhmissä. Opettaja kokoaa oppilaiden tuotoksista keskeisimmät asiat esimerkiksi fläppitaululle. Tämä palvelee myös teorian ja käytännön yhdistämistä mielekkäämmäksi kokonaisuudeksi. Jos opettaja esittää kysymykset, ”Mitä tiedät asiasta?”, ”Miten nämä eri tekijät vaikuttavat lopputulokseen?” ym., oppilaiden on helpompi yhdistää asioita kokonaisuudeksi. Tällä tavoin teoria-aineiden opettajillakin on mahdollisuus integroida mielekkäästi opetus käytännön työhön ja oppilaan aktivointiin (Öystilä 2003, 1)

4.2.2 Porinaryhmät

Porinaryhmätyöskentely on opetusmenetelmä, joka edistää opiskelijoiden yhdessä toimimista ja toisilta oppimista. Porinaryhmä on vapaamuotoinen ryhmätyöskentely, jossa opiskelijoille annetaan jokin keskustelutehtävä. Aiheen tulisi olla sellainen, että

jokaisella ryhmäläisellä on asiasta oma mielipide. Ryhmän koko voisi olla esimerkiksi 4 opiskelijaa.

Porisemisaika on 5-15 minuuttia. Tavoitteena on, että ryhmä tarttuu nopeasti aiheeseen ja keskustelu lähtee käyntiin. Ohjaaja voi innostaa oppimistilannetta ja aktivoida opiskelijoita. Porisemaan täytyisi saada myös niitä jotka suuressa ryhmässä eivät yleensä ole äänessä. Lyhyessäkin ajassa voidaan saada keskusteluun erilaisia näkökulmia annettuun aiheeseen. Ohjaajan tulisi tukea sitä ajatusta, että yhtä oikeaa vastausta ei ole, joten kaikkien mielipiteet sekä ajatukset ovat yhtä tärkeitä.

Ohjaajan kannalta porinaryhmiä voi järjestää esimerkiksi oppitunnin yhteydessä silloin, kun havainnoi että opiskelijat alkavat herpaantua tai heillä vaikuttaa olevan aiheeseen paljon kommentoitavaa. Porisemisen aiheen tulee olla oppilasta innostava eikä se saa olla liian vaikea, jotta keskustelua saadaan aikaiseksi. Porinaryhmiä voi käyttää asioiden ja tuntiin liittyvien asioiden esittelyssä, laajemman esityksen pohjana tai keskustelun virittäjänä. Tavoitteena on kiinnostuksen herättäminen ja jokaisen oppilaan aktiiviseksi saaminen. Porinaryhmät voivat tuottaa uusia ideoita, jakaa kokemuksia sekä tuoda esiin opiskelijoiden näkemyksiä asioista.

4.2.3 Aivoriihityöskentely

Aivoriihityöskentely on erityisen pätevä menetelmä tuottaa mahdollisimman paljon uusia ideoita. Aivoriihi soveltuu erityisesti ryhmille, jotka ovat jo työskennelleet pitkään yhteistyössä. Aivoriihessä on se idea, että opiskelijoiden aikaisempi tietämys saadaan esille, joten se auttaa ratkaisevasti uusien asioiden oppimista.

Aivoriihityöskentely aloitetaan valmisteluvaiheella, jossa opiskelijat jaetaan esimerkiksi 10 hengen ryhmiin. Työskentelyssä pyritään saavuttamaan asetettu tavoite, vaikkapa ratkaisu tiettyyn ongelmaan. Kaikki ryhmän jäsenet miettivät ratkaisuja, ideoita ja näkökulmia asetettuun ongelmaan. Ryhmät kirjaavat tuotokset fläppitauluille. Työskentelyssä aika rajataan, käytettävissä voi olla esimerkiksi 15-30 minuuttia. Ideoinnin kannattaa olla luovaa ja suunnittelematonta. Kritiikki ja arvostelu ideoista on tässä vaiheessa kiellettyä. Työskentelyn loppuvaiheessa kaikki tuotokset nostetaan esille

ja niistä valitaan parhaimmat jatkokäsittelyä varten. Aivoriihityöskentelyssä ideat eivät henkilöidy, joten se on turvallinen asioiden työstämisen tapa. (Öystilä 2003, 2)

4.2.4 Kumuloituva ryhmä eli snowballing

Opettajan antamasta aiheesta oppilaat keskustelevat vierustoverin kanssa hetken. Opiskelijapari jatkaa keskustelua toisen opiskelijaparin kanssa ja jälleen jatkavat keskustelua toisen nelihenkisen ryhmän kanssa. Kahdeksan opiskelijaa on maksimi ryhmäkoko. Näin ryhmät esittävät yhteisen näkemyksen asiasta. (Lindblom 2009, 243)

Tämä toimintatapa soveltuu isompienkin ryhmien aktivoimiseen.

4.2.5 Väittely

Pareittain väittely tietyn roolin ja sen mukaisen näkökulman kautta on hyvä keino saada opiskelijat näkemään asioita eri näkökulmista. Väittelyn aikana rooleja voi vaihtaa jolloin joudutaan katsomaan asiaa uudesta näkökulmasta. (Lindblom 2009, 243)

Soveltuu paremmin pienempien ryhmien aktivointiin ja vaatii opettajalta hektistä toimintaa.

4.2.6 Keskusteleva luokkaopetus

Vuorisen (1997, 81) mukaan keskusteleva luokkaopetus soveltuu perustyötäväksi etenkin aikuiskoulutukseen. Oleellista opettajalle on kuunnella, olla hiljaa ja odottaa, ettei tarjoa vastausvaihtoehtoa liian nopeasti.

Opetuskeskustelut, joissa on luentojakso, opettajan kysely ja yhteiskeskustelu vaihtelevat, vaikuttavat oppijoiden aktiivisuutta lisäävästi. Samalla opettaja saa opettamastaan asiasta koko ajan palautetta ja oppilaat pohtivat johtopäätöksiä. Opetuskeskustelun tarkoituksena voi olla asian syvälinen pohtiminen kokonaisvaltaisen

oppimisen mahdollistamiseksi, ratkaisun tuottaminen tai päätöksen tekeminen. Myös suuryhmäopetus voi olla keskustelevaa, kun aihe vain antaa siihen mahdollisuuden. Toisinaan oppilaiden aktivointi keskusteluun voi olla haastavaa.

Aihealueet voidaan antaa oppilaille jo ennen tuntia. Joka tapauksessa opettajan on oltava tilanneherkkä, jotta keskustelu onnistuu.

4.2.7 Haastattelut, asiantuntijat, opintokäynnit

Haastattelua ja haastattelututkimusta voidaan käyttää asiantuntijan esitelmän tai luennon vaihtoehtona. Haastattelua käytetään myös tutkimusmenetelmänä. Tässä oppimisaihiossa käsitellään haastattelua esityksen ja luennon vaihtoehtona. Esitelmään verrattuna haastattelu säästää asiantuntijan aikaa, koska hänen ei tarvitse valmistautua haastatteluun kuten esitelmään tai luentoan. Haastattelutilaisuuden järjestäjälle eli opettajalle tai oppijoille se on työläämpi ja aktiivisempi menetelmä, kuin pelkästään esitelmän tai luennon seuraaminen. Haastattelututkimuksen voima on siinä, että kuulijat saavat vastauksia ja kannanottoja juuri heitä askarruttaviin kysymyksiin, eikä vain niihin kysymyksiin, joita puhuja olettaa kuulijoilla olevan. Monta asiantuntijaa on vaikea saada pitämään esitelmää, mutta heille on luontevampaa vastata omaa erityisalaa, työtään, harrastuksiaan jne. koskeviin kysymyksiin. (Vuorinen 1997, 127.)

Haastattelu sopii niin itseopiskelusta pienryhmäopiskeluun kuin luentoihin. Se sopii myös verkko- ja etäopetukseen. Haastattelututkimus soveltuu niin tieto- ja teoriaopetukseen, kuin käytännön taitojen oppimiseen. Kokenut alan ammattilainen voi ilmaista ammattialastaan ja työtehtävistä jotain sellaista, myös ns. hiljaista tietoa, jota ei esityksessä, demonstraatioissa tai vastaavassa tule esille.

Tilaisuuteen on valittu juontaja tai puheenjohtaja, joka pitää huolen siitä, että kaikilla on tasapuolinen mahdollisuus esittää kysymyksiä ja että myös haastateltava pääsee myös vastaamaan kysymyksiin. Juontajana voi hyvin toimia myös oppija. Juontaja huolehtii myös siitä, että tilaisuudessa pysytään ns. aiheessa. Hän myös tarvittaessa johdattelee kysymysten asettelua, mikäli hän huomaa että esitetyt kysymykset ovat liian yksityiskohtaisia. Asioiden hahmottamisen ja oppimisen kannalta kun on

tarkoituksenmukaista, ettei kysymyksissä mennä liikaa yksityiskohtiin ja nippelitietoihin. (Vuorinen 1997, 128.)

4.2.8 Simulaattori

Simulointi voidaan tehdä käyttäen apuna simulaattoreita tai simulointiohjelmia tai muulla tavalla simuloiden oikeaa tilannetta tai ilmiötä. Esim. tekniikan ja liikenteen alalla simulaattoreilla korvataan yleensä kallis tai vaarallinen työ tai simuloidaan esim. koneen, järjestelmän, tuotantolaitoksen, jne. toimintaa. Oppija voi näin turvallisesti ja edullisesti harjoitella oikeaa työvaihetta oikean kaltaisella työvälineellä. Vastaavia simulaattoreita ovat esim. terveydenhoitoalalla ja kauneudenhoitoalalla käytetyt ihmistä simuloivat nuket, tietokoneohjelmat jne., joilla voidaan turvallisesti harjoitella toimenpiteitä, joita ei voi oikeasti tehdä elävään ihmiseen vaarantamatta hänen terveyttään.

Kun oppilaat oppivat aktivoitumisen, voidaan heille tarjota täydellisen oppitunnin asemasta mielekästä ja laadukasta oppimista, jossa oppija on keskeinen tekijä. Vuorovaikutus ja opiskelijoiden aktiivisuus lisääntyy tällaisia aktivoivia menetelmiä käytettäessä. Työtavat mahdollistavat myös eriyttämiseen ja aineiden integrointiin. Näin oppiminen muodostaa oppijalle tarkoituksenmukaisia skeemoja. Samoin motivoitunut opettaja kokee erityyppisten opetusmenetelmien lisäävän omaa oppimistaan ja mahdollistavan opetuksen mielekkyyttä sekä monipuolisuutta.

5 Tapa toteuttaa jatkokoulutus

Yleisin tapa toteuttaa koulutus on, että kouluttaja puhuu seitsemän tuntia ryhmälle ja ryhmä kuuntelee. Kouluttajalla on apuna yleensä diaesitys. Usein tapahtuu, että kouluttaja puhuu suoraan diojen lauseet läpi ja kertoo lisäksi vielä tarkentavia yksityiskohtia asiasta. Joissakin harvoissa koulutuksissa on joitakin pieniä käytännön harjoituksia ja kirjallisia tehtäviä. Tämä on opetustapa sopii hyvin auditiivisille oppijoille, mutta vastaavasti tällaisia oppijoita tässä ammattikunnassa todella vähän.

5.1 Koulutus

Onnistuneen koulutuksen raaka-aineina voisi pitää yksinkertaisesti sitä, että pitää hyväksytyyn koulutusohjelman mukainen koulutus aina sääntöjen ja määräysten mukaisesti. Tämä tyydyttää asiakkaan tarpeen ammattipätevyysmerkinnän osalta ja valvovan osapuolen tarpeet lain mukaisesta koulutuksesta. Jotta koulutukseen saadaan lisämaustetta, niin koulutus pitää rakentaa oikein kohderyhmälle, joka tässä tapauksessa on autonkuljettajat. Tämä ammattiryhmän mielipide koulutuksista ja kursseista on aina tullut hyvin selväksi ” Tämä on aivan turha” tai ”En mä opi mitään, ku mä oon 27 vuotta jo tehnyt näitä töitä”. Nämä sanat ovat tulleet tutuiksi monta kertaa näissä koulutuksissa.

Koulutusohjelma

Koulutuksen rakentaminen pitää alkaa siitä mitä koulutettavat tarvitsevat. Yleensä koulutettavat eivät hahmota sitä mitä he tarvitsevat. Tässä tarvitaan opettajan tai kouluttajan näkemystä siitä, mitä nykypäivän autonkuljettaja tarvitsee. Kun kiinnostava aihe on löytynyt, niin sen jälkeen myös asenne koulutuksia kohtaan alkaa muuttua. Jos koulutus ei miellytä, niin negatiivinen asenne koulutusta kohtaan alkaa vahvistua. Tämän takia on tärkeätä että löydetään oikea kiinnostava aihe. Lisäksi perusasia mikä pitää muistaa ”*Koulutuksen tulee kestää 7 x 45 minuuttia*”.

Aktivointi

Koulutukseen tulee löytää aina oikeita aktivointimenetelmiä. Jos koulutuksessa ei ole mitään mikä herättäisi keskustelua, väittelyä tai puuhastelua opiskelun lomassa, niin voi sanoa että koulutus on tylsä. Mitä vähemmän aktivoivia menetelmiä käytetään, sitä vaikeampi on viedä koulutus loppuun. Jos koulutusta pidetään ja halutaan jotakin keskustelua aikaiseksi, niin voisi miettiä esimerkiksi millaisia virittäviä kysymyksiä voisi esittää. Aina riippuen koulutusohjelmasta tai koulutettavien asenteesta voidaan asettaa väittäviä kysymyksiä. Tämä voi myös aloittaa rajun väittelyn asiasta, jolloin opettajan täytyy olla perillä asiasta. Usein käytettynä on aivoriihityöskentely, jossa koulutukseen tulleet oppilaat saadaan jaettua ryhmiin ja koulutus viedään aivoriihityöskentelyllä läpi. Monesti tällaisella menetelmällä oppilaat itse määrittävät tavoitteet. Tämä voi johtaa siihen että tavoitteet työpaikalla kiinnipidettäviksi asioiksi

josta palkitaan. Myös muut aikaisemmin mainitut aktivoivat toimenpiteet ovat hyviä joita voidaan käyttää koulutuksissa. Näin mahdollisesti saadaan elävyyttä koulutukseen ja asiat jäävät oppilaiden mieleen.

6 Yhteenveto

Kuorma-auton kuljettajien ammattipätevyyden jatkokoulutuksen järjestäminen ei ole yksikertainen asia. Kuitenkin oikealla koulutuksen suunnittelulla päästään tavoitteisiin. Tämä myös pitää tuoda koulutuksen tilaajan tietouteen, miten se vaikuttaa kuljettajien toimintaan. Tämä voi johtaa suuriin säästöihin ja henkilöstön hyvinvoinnin paranemiseen. Kuitenkin koulutuksen järjestäjän pitää olla varovainen koulutuksen valmistelussa, ettei arvostella koulutettavien aikaisempia tekemisiä vaan rakennetaan parempaa.

Aina kun lähdetään pitämään koulutusta, niin pitää muistaa ohjeet mitkä on annettu toimia niiden mukaisesti, mutta koulutuksen sisältöön voi kouluttaja vaikuttaa aina. Tärkeimpänä seikkana on, että tilaaja ymmärtää koulutuksen tärkeyden ja koulutus on sellainen jota oikeasti tarvitaan sillä hetkellä.

7 Lähteet

Lindblom-Yläne, Sari ja Nevgi, Anne (toim.). 2009. Yliopisto-opettajan käsikirja. WSOY. Helsinki.

Vuorinen Ilpo. 1997. Tuhat tapaa opettaa. Resurssi. Naatali

Liikenteen turvallisuusvirasto. (Trafi 2013).

Kuorma- ja linja-auton kuljettajien ammattipätevyyskoulutus. Koulutuskeskuksen ja koulutusohjelman hyväksymiseen liittyvät ehdot

http://www.trafi.fi/filebank/a/1358939625/0b039ac5fd822f036f6399d6b6edf43f/11123-Koulutuskeskuksen_ ja_koulutusohjelman_hyvaksymiseen_liittyvat_ehdot_1_1_2013.pdf

Opetusministeriö 2005. Maantieliikenteen kuljettajien ammattipätevyysdirektiivin toimeenpano. Opetusministeriön työryhmä muistioita ja selvityksiä 2005:7.

http://www.minedu.fi/export/sites/default/OPM/Julkaisut/2005/liitteet/opm_257_tr07.pdf?f?lang=fi%20

Liikenteen turvallisuusvirasto kouluttaja 2013

http://www.trafi.fi/tieliikenne/ammattiliikenne/kuorma- ja linja-autonkuljettajien_ammattipatevyys/kouluttaja

A 31.5.2007/640. Valtioneuvoston asetus kuorma- ja linja-auton kuljettajien ammattipätevyydestä. Säädös valtion säädöstietopankki Finlexin sivustolla

<http://www.finlex.fi/fi/laki/ajantasa/>